

Katarzyna Prażmowska-Bartoszek
Uniwersytet Jagielloński
Katedra Historii Języka i Dialektologii

Niepełnosprawność w polszczyźnie – nazwy określające dysfunkcje na podstawie analizy forów internetowych dla osób niepełnosprawnych

Disability in the Polish language – names to indicate dysfunctions based on the analysis of online forums for people with disabilities

Abstrakt:

Artykuł stanowi próbę zgromadzenia i opisanie leksyki nazywającej osoby niepełnosprawne wyekscerpowanej z dwóch ogólnopolskich forów internetowych dedykowanych ON. Zawiera przegląd prawnych, medycznych i językoznawczych definicji niepełnosprawności i samej osoby niepełnosprawnej oraz próbę klasyfikacji różnego rodzaju niepełnosprawności (niepełnosprawność fizyczna, psychiczna, sensoryczna i złożona). Celem artykułu jest sformułowanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób osoby niepełnosprawne określają własne deficyty, jakie nacechowanie mają wyrazy i połączenia wyrazowe stosowane przez ON w kontekście własnej niesprawności oraz w odniesieniu do innych, również niepełnosprawnych użytkowników forów. Wnioski z przeprowadzonych badań stanowią podsumowanie językowych cech i właściwości dyskursu o niepełnosprawności w świetle analizy wybranych forów internetowych.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, osoba niepełnosprawna, forum internetowe, dyskurs

Abstract

The article is an attempt to gather and describe lexis pertaining to people with disabilities which has been excerpted from two Polish nationwide forums dedicated to PWD. It contains an overview of legal, medical and linguistic definitions of disability and a person with a disability, as well as an attempt to classify different types of disabilities (physical, mental, sensory and complex disability). The aim of this article is to formulate answers to the question of how people with disabilities describe their own deficits and what is the character of the

words and word combinations used by PWD in the context of their own disabilities as well as with regard to the other disabled users of the forums. The conclusions of the study are a summary of the linguistic features and properties of the discourse on disability in the light of the analysis of selected online forums.

Key words: disability, person with a disability, online forum, discourse

1. Niepełnosprawność – problemy z definicją (zarys)

Jednym z najważniejszych problemów badawczych niezbędnych do rozstrzygnięcia na potrzeby niniejszego artykułu, ale także szerszych badań dotyczących niepełnosprawności w polszczyźnie, jest przyjęcie bądź skonstruowanie samej definicji niepełnosprawności. Pojęcie to doczekało się rozmaitych, mniej lub bardziej precyzyjnych, objaśnień, opracowanych dla różnych potrzeb i przez różnych autorów bądź instytucje, działające na rzecz osób niepełnosprawnych. Wśród naukowców nie ma zgody, co do jednej definicji niepełnosprawności, ponieważ różni uczeni kładą nacisk na odmienne elementy danego objaśnienia, w zależności od dziedziny, którą się zajmują. Pamiętając jednak, że jest to artykuł o charakterze językoznawczym, a nie medycznym, przytaczam dla przykładu kilka najbardziej ogólnych i najczęściej używanych definicji obowiązujących w polskim i międzynarodowym prawodawstwie.

W polskim prawie pojęcie *osoba niepełnosprawna* pojawiło się w Uchwale Sejmu z dnia 16 września 1982 r. w sprawie inwalidów i osób niepełnosprawnych, jednak bez zdefiniowania pojęcia *niepełnosprawność*¹. W kolejnych latach kilkakrotnie próbowano zdefiniować ten termin, jednak proponowane wyjaśnienia nie cieszyły się aprobatą środowisk naukowych związanych z zagadnieniem niepełnosprawności. Ostatecznie, w 1997 roku, przyjęto dwie definicje, które zostały zapisane w obowiązujących aktach prawnych:

– „osoby niepełnosprawne to osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi” (*Karta Praw Osób Niepełnosprawnych* 01.08.1997),

– „niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy” (*Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o*

¹ Zob. *Uchwała Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 16 września 1982 r. w sprawie inwalidów i osób niepełnosprawnych* (M.P. 1982 nr 22 poz. 188).

rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych) (A. Wilmowska-Pietruszyńska, D. Bilski 2013: 13-15).

Przełom w podejściu do definiowania niepełnosprawności przyniosły dopiero prace Światowej Organizacji Zdrowia (WHO 1980 i 2001) nad jej klasyfikacjami. Zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Uszkodzeń, Upośledzeń i Niepełnosprawności: „Niepełnosprawność, to wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka”. Ponadto „Za niepełnosprawne uważa się osoby, które nie mogą, częściowo lub całkowicie, zapewnić sobie możliwości samodzielnego normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia sprawności fizycznych lub psychicznych” (A. Wilmowska-Pietruszyńska 2009: 84). W nowym podejściu do tego zjawiska, zaproponowanym przez WHO w Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (w skrócie ICF) z 2001 r., wprowadza się pojęcie *niepełnosprawności* jako „wielowymiarowego zjawiska wynikającego z wzajemnych oddziaływań między ludźmi i otaczającym ich środowiskiem fizycznym i społecznym”² (ICF tłumaczenie polskie 2012: 246).

Na gruncie nauk językoznawczych – w wybranych słownikach języka polskiego osoba niepełnosprawna została zdefiniowana jako:

- *Inny słownik języka polskiego* red. M. Bańko: „niepełnosprawny – ktoś, kto nie jest pełnosprawny, nie ma pełnej sprawności fizycznej lub psychicznej, ponieważ jest ułomny lub upośledzony umysłowo”.
- *Słownik współczesnego języka polskiego* pod red. B. Dunaja: „niepełnosprawny – pozbawiony pełnej sprawności fizycznej lub psychicznej wskutek choroby, wypadku, wad wrodzonych itp.”
- *Uniwersalny słownik języka polskiego* red. S. Dubisz: „niepełnosprawny – nieosiągający pełnej sprawności fizycznej lub psychicznej wskutek ułomności lub upośledzenia umysłowego”.

Podobnie skomplikowana jest również kwestia klasyfikacji różnych typów niepełnosprawności. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto za Tadeuszem Majewskim, biorąc za kryterium podziału rodzaj niepełnosprawności, następujące rozróżnienie na:

- niepełnosprawność fizyczną (osoby z uszkodzeniem narządu ruchu oraz przewlekłymi schorzeniami narządów wewnętrznych),

² Zob. *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia* (http://www.csioz.gov.pl/src/files/klasyfikacje/ICF_Polish_version.pdf) dostęp: 15.07.2015.

- niepełnosprawność psychiczną (osoby umysłowo upośledzone z niepełnosprawnością intelektualną; psychicznie chore z zaburzeniami osobowości i zachowania; cierpiące na epilepsję),
- niepełnosprawność sensoryczną (uszkodzenia narządów zmysłowych) (T. Majewski 1995: 22).

Tadeusz Majewski wyróżnia również czwartą grupę – niepełnosprawność złożoną, do której zalicza osoby dotknięte więcej niż jedną niepełnosprawnością, jednak niniejszy artykuł nie traktuje osobno leksemów tej grupy, ponieważ w kwestii nazw osób niepełnosprawnych w polszczyźnie wprowadzałyby zbędny chaos i stanowiła niejako tylko powtórzenie określeń zgromadzonych w poprzednich grupach.

2. Narzędzia i metody badawcze

W celu zgromadzenia, sklasyfikowania i opisanie leksemów i związków wyrazowych nazywających osoby dotknięte różnego rodzaju niepełnosprawnością zastosowano analizę forów internetowych dla osób niepełnosprawnych. Do badań wybrano dwa ogólnopolskie fora:

- forum portalu [niepelnosprawni.pl](http://forum.niepelnosprawni.pl) dostępne pod adresem http://forum.niepelnosprawni.pl/forum_show.pl (dostęp: 30.05.2015), liczące około 25 000 użytkowników, ponad 7000 wątków i 225 000 postów;
- forum Internetowego Portalu Osób Niepełnosprawnych dostępne pod adresem <http://www.ipon.pl/forum/> (dostęp: 20.07.2015), liczące około 31 000 użytkowników i 210 000 napisanych postów.

Jest to pierwszy etap zakrojonych na szerszą skalę badań nad dyskursem o niepełnosprawności w polszczyźnie. Obszar ten można analizować na kilku płaszczyznach:

- określenia używane przez osoby niepełnosprawne w celu nazwania własnych dysfunkcji – czyli ON o samym sobie,
- nazwy niepełnosprawności stosowane w środowisku osób niepełnosprawnych – ON o ON,
- określenia, którymi posługują się osoby pełnosprawne w odniesieniu do niepełnosprawnych - zdrowi o ON,

Niniejszy artykuł przedstawiający leksemę i związki wyrazowe wyekscerpowane z ogólnodostępnych forów internetowych, jednak wyraźnie adresowanych do osób niepełnosprawnych, stanowi analizę słownictwa używanego w kręgu osób dotkniętych różnego rodzaju dysfunkcjami (ON o ON). Pozwala również częściowo dowiedzieć się,

jakimi określeniami osoby niepełnosprawne nazywają siebie i swoje kalectwo, których form chętniej używają oraz które są dla nich mniej lub bardziej obraźliwe (ON o samym sobie).

3. Niepełnosprawność w polszczyźnie – prezentacja materiału

Wynikiem analizy dwóch ogólnopolskich forów internetowych adresowanych do osób niepełnosprawnych jest wyekscerpowanie około 140 określeń nazywających różnego rodzaju dysfunkcje świadczące o niepełnosprawności. Zgromadzone formy opracowano przyjmując, za Tadeuszem Majewskim, za kryterium podziału rodzaj niepełnosprawności:

- niepełnosprawność fizyczna

- uszkodzenia narządu ruchu: osoba z dysfunkcją ruchową, osoba na wózku, osoba o kulach, osoba chodząca inaczej, użytkownik wózka/kul/balkonika, gruby/grubas, pasibrzuch, otyły, karłowaty/karzeł, kurdupel, niskorosły, garbaty/garbus, krzywy, koślawy, paralityk/sparaliżowany, tetraplegik/tetryk/tetrus/tetrus/tetrusek/tetra („jestem tetra”), paraplegik/parus/para, szyjniak (o osobie po urazie rdzenia), amputant, obrzynek (o osobie po amputacji), wózkowicz/wózkers, elektryk (osoba na wózku elektrycznym), składak, rowerzysta, chromy, kaleka/kalika/kalekowiec, kuternoga, połamaniec/połamany/niedołamany/łamaga, kulawy/kulawiec/kulis/kulas/kulawik/kulawiak, kuśtyk, trójnóg (osoba z kulą szwedką), kikutek, jednonogi, platfus, jednoręki bandyta, mańkut, warzywo, roślin(k)a, żywy trup;

- schorzenia narządów wewnętrznych: sercowiec, rakowiec, cukrzyk, zawałowiec, stomek, dychawiec, parkinsonik, mpdowiec;

- niepełnosprawność psychiczna:

osoba z niedorozwojem umysłowym, osoba upośledzona, osoba chora psychicznie, czub(ek), niepoczytalny, epileptyk, schizofrenik, maniak, jąkała, alkoholik;

- niepełnosprawność sensoryczna

- zmysł wzroku: osoba niepełnosprawna wzrokowo, okularnica, niewidomy, ślepy/ślepiec/ślepak/śleputek, niedowidzący, jednooczny, słabowidzący, Homer, ciemny/ciemniak/ociemniały, cyklop, zezowaty, kret/krecik, nietoperz, kura, jedno oko na Maroko;

- zmysł słuchu: osoba z niedosłuchem, osoba migająca, głuchy/głuchacz/głuszec, niesłyszący, słabosłyszący, niedosłyszący, głuchoniemy, głuchoniewidomy.

Ponadto wśród osób niepełnosprawnych funkcjonują określenia o charakterze ogólnym, niewskazujące na konkretne dolegliwości czy dysfunkcje, lecz będące mniej lub

bardziej akceptowanymi formami synonimicznymi do, jak się wydaje, najbardziej ogólnej i neutralnej nazwy *osoba niepełnosprawna*: o.n./on/ON (skrót różniący się sposobem zapisu), inwalida, niepełnosprawny inwalida (pleonazm), osoba z niepełnosprawnością (w porównaniu z określeniem *osoba niepełnosprawna* jeszcze wyraźniejsze podkreślenie podmiotowości poprzez konstrukcję ‘osoba z...’), osoba mniej sprawna, osoba z ograniczoną sprawnością, osoba z dysfunkcjami, osoba wykluczona, osoba obłożnie chora, osoba ułomna, osoba specjalnej troski, osoba niedołączna/niedołączny, niepełnosprytny, chory, niesprawny, sprawny inaczej (eufemizm).

W środowisku osób niepełnosprawnych używane są także określenia o charakterze obraźliwym, zazwyczaj piętnujące samego siebie i swoje kalectwo w sytuacjach wyjątkowo frustrujących czy kłopotliwych, w których dysfunkcja wyraźnie utrudnia funkcjonowanie i realizowanie podstawowych czynności życiowych. Nazwy te nie są jednak związane bezpośrednio z niepełnosprawnością, ponieważ również osoby pełnosprawne mówią w ten sposób o sobie w chwilach zdenerwowania. Do zgromadzonych określeń obraźliwych używanych w stosunku do samego siebie (ON o samym sobie) należą: odmieniec, debil, oszołom, gamoń, pierdoła, głupiec, fajtlapa, ciaptak, dziabąg, dziwoląg, szczerbaty, superkaleka. Pomimo iż w części z nich można dopatrywać się etymologii medycznej związanej z zaburzeniami psychicznymi, współcześnie stały się pospolitymi i powszechnie używanymi określeniami o obraźliwym (lub niekiedy także żartobliwym w konkretnym kontekście sytuacyjnym) odcieniu znaczeniowym.

Wśród zgromadzonych określeń nazywających różnego rodzaju niepełnosprawności najwięcej form dotyczy dysfunkcji fizycznych, czyli głównie uszkodzeń narządu ruchu. Może być to związane z faktem, iż jest to najbardziej widoczna forma niepełnosprawności, której niekiedy nie da się w żaden sposób ukryć przed społeczeństwem – stąd potrzeba nazywania własnej inności, rozróżniania skomplikowanych i zróżnicowanych dysfunkcji różnego typu, które ogólnie określa się jako uszkodzenia narządu ruchu, a które mają odmienne przyczyny, objawy i konsekwencje. Wśród osób niepełnosprawnych można zauważyć również zjawisko tzw. wyprzedzenia, czyli określania własnej dysfunkcji zanim ktoś inny (najczęściej sprawny) to zrobi. Funkcjonuje to w ten sposób, że w trakcie rozmowy dana osoba sama w zupełnie bezuczuciowy lub nawet żartobliwy sposób nazwie siebie np. *kaleką*, *karłem* czy użyje dowolnego, innego określenia po to, aby wyprzedzić rozmówcę i nie usłyszeć tych słów od niego. Nie boli określenie *kaleka* użyte o sobie przez samego siebie, natomiast to samo określenie może powodować dyskomfort i pełnić funkcję obraźliwą, jeżeli zostanie użyte

przez kogoś innego w stosunku do nas samych. Podobnie zmienia się nacechowanie danego słowa w zależności od tego, kto je wypowiada i w jakich okolicznościach – czy jest to osoba bliska i znana w sytuacji rozmowy nieoficjalnej, czy ktoś prawie obcy, pozwalający sobie na zbyt nachalne skrócenie dystansu. Wspomniane sytuacje pokazują, jak ważną rolę w dyskursie o niepełnosprawności odgrywają relacje nadawczo-odbiorcze, kontekst sytuacyjny oraz jak łatwo może dojść do zmiany funkcji i zabarwienia uczuciowego danego leksemu czy połączenia wyrazowego.

Najmniej liczną grupę stanowią określenia dotyczące niepełnosprawności psychicznej. Choroby i zaburzenia natury psychicznej to tematy, w których ciągle mamy do czynienia z sytuacją utrzymywania się tabu przy jednoczesnych próbach jego łamania³. Z jednej strony ludzie coraz częściej przyznają się do choroby, rozmawiają o niej, dzielą się swoimi przeżyciami i doświadczeniami, z drugiej jednak – w kwestii językowej – istnieje ciągle pewna bariera w nazywaniu osób chorych czy upośledzonych. Zazwyczaj używa się określeń opisowych, np. *osoba chora psychicznie*, *osoba z upośledzeniem umysłowym*, *osoba niepoczytalna*; poza nazwami utworzonymi od konkretnych zaburzeń: schizofrenia – *schizofrenik*, mania – *maniak*, epilepsja – *epileptyk* użytkownicy forów nie posługują się innymi określeniami (jednorazowy wyjątek: *czub(ek)*), które w większości posiadają wyraźnie negatywne nacechowanie, a ich stosowanie nie jest aprobowane i mogłoby wiązać się z zablokowaniem konta oraz wykluczeniem z grupy. Istnieje pewna rozbieżność – z jednej strony choroby psychiczne spotykają się z coraz większym zrozumieniem, postuluje się, aby traktowano je na równi z innymi chorobami, z drugiej jednak – wyjątkowo unika się nazywania osób z zaburzeniami umysłowymi. W każdej innej grupie niepełnosprawności występuje wiele różnorodnych, neutralnych bądź nacechowanych, określeń, które stają się coraz bardziej powszechne, zaś nazywanie osób chorych psychicznie ciągle stanowi problem także dla samych osób niepełnosprawnych.

Ponadto, w każdej z wyróżnionych przez badacza grup niepełnosprawności występują określenia synonimiczne, jednak znacznie różniące się pod względem stopnia oficjalności i przede wszystkim – możliwości ich zastosowania w konkretnych aktach komunikacyjnych, np.

³ Tabu w rozumieniu Anny Dąbrowskiej, według której jest zjawiskiem kulturowym obejmującym wszystko to, co jest objęte zakazem społecznym (czasem również prawnym); są to zachowania, których nie należy praktykować i tematy, jakich nie należy poruszać w danej społeczności (nie wypada o nich mówić), ponieważ są uznawane za wstydlive, niebezpieczne, kontrowersyjne, przykre lub niemoralne. Zakaz poruszania pewnych tematów można nazwać tabu komunikacyjnym. (A. Dąbrowska 2008: 173-177).

- o osobie, która ma problemy z chodzeniem można powiedzieć:

Oficjalnie	Nieoficjalnie
osoba z dysfunkcją ruchową	kalekowiec/kuternoga/połamaniec
osoba o kulach	kulas/kulis
osoba na wózku inwalidzkim	wózkowicz/wózkers/elektryk

Podobnie w kwestii innych dysfunkcji:

Oficjalnie	Nieoficjalnie
otyły	pasibrzuch
niskorosły	kurdupel
amputant	obrzynek
osoba chora psychicznie	czubek
niewidomy	śleputek/kura/kret
nieśłyszący	głuszec/głuchacz

Przytoczone przykłady wyekscerpowane z forów internetowych świadczą o funkcjonowaniu wśród niepełnosprawnych użytkowników dwóch sfer komunikacyjnych: oficjalnej i nieoficjalnej, w których obowiązują odmienne zasady. Zazwyczaj związane jest to z poruszonym tematem – jeżeli jest poważny, konkretny i zawiera trudne do rozwiązania problemy bardziej adekwatne jest posługiwanie się formami oficjalnymi. Jeżeli zaś temat rozmowy jest luźny, żartobliwy lub jeśli dojdzie do kłótni między użytkownikami forum – wówczas częściej mamy do czynienia z leksemami charakterystycznymi dla polszczyzny nieoficjalnej.

4. Analiza strukturalno-semantyczna

Zebrane w wyniku analizy forów internetowych określenia dotyczące niepełnosprawności powstają w różny sposób – mogą to być zupełnie nowe wyrazy oraz połączenia wyrazowe lub formy już istniejące w polszczyźnie, które zyskały nowe znaczenie czy określenia powstałe na skutek derywacji. Pod względem słowotwórczym zgromadzone przez badacza określenia można podzielić na kilka grup:

- a) słowa bez motywacji (pierwotne) czyli takie, które nie pochodzą od innych wyrazów, nie są również rezultatem żadnego zabiegu słowotwórczego, np.: gruby, otyły, ślepy, głuchy, chory, niewidomy, kaleka, chromy, krzywy,
- b) wyrazy przejrzyste pod względem motywacji

- pochodne od wyrazów pospolitych np.: warzywo, roślina, roślina, kret, nietoperz, kura, cyklop, karzeł, trójnóg, czub, czubek,
 - pochodne od nazw własnych: Homer,
- c) formy motywowane słowotwórczo:
- ucięcia: tetra (tetraplegik), para (paraplegik),
 - composita (złożenia) np.: głuchoniemy, głuchoniewidomy, jednooczny, pasibrzuch, niskorosły,
 - derywacja paradygmatyczna: cukrzyk (od nazwy choroby cukrzyca),
 - derywacja afiksalna: superkaleka,
 - derywacja sufiksalna
 - ec: sercowiec, rakowiec, zawałowiec, ślepiec,
 - yk / ik: epileptyk, stomik, alkoholik,
 - ak: maniak, ciemniak, ślepak,
 - ek: czubek,
 - usek: tetrusek,
 - acz: głuchacz,
 - us: garbus, parus,
 - uś: tetruś,
 - utek: śleputek,
- d) zapożyczenia z języków obcych: wózkers (nie tyle sam wyraz został zapożyczony z języka angielskiego, co charakterystyczna końcówka fleksyjna),
- e) związki wyrazowe i frazeologiczne np.: żywy trup, jedno oko na Maroko, jednoręki bandyta, osoba z dysfunkcją ruchową, osoba na wózku, osoba o kulach, osoba chodząca inaczej, użytkownik wózka/kul/balkonika, osoba z niedorozwojem umysłowym, osoba upośledzona, osoba chora psychicznie, osoba niepełnosprawna wzrokowo, osoba z niedosłuchem, osoba migająca.

Do nazw najchętniej modyfikowanych i wykorzystywanych do tworzenia nowych form należą określenia *kulawy* oraz *tetraplegik*. W analizowanych forach internetowych oba leksemy wystąpiły w sześciu zróżnicowanych słowotwórczo formach: *kulawy*, *kulawiec*, *kulis*, *kulas*, *kulawik*, *kulawiak* oraz *tetraplegik*, *tetryk*, *tetrus*, *tetruś*, *tetrusek*, *tetra*. W wyekscerpowanych przykładach mamy do czynienia przede wszystkim z derywacją sufiksálną, która jest jednym ze sposobów na tworzenie nowych określeń.

5. Podsumowanie i wnioski

Na temat trafności i fortunności określeń nazywających różnego typu niepełnosprawności i same osoby niepełnosprawne toczą się wśród użytkowników dyskusje, które świadczą o zainteresowaniu kwestiami językowymi oraz potrzebie wpływania na to, jak mówi się o ON. Z zaprezentowanych badań i analiz oraz przytoczonej wypowiedzi niepełnosprawnego użytkownika forum na temat określeń stosowanych wobec ON można wyciągnąć następujące wnioski:

- najliczniejszą i najbardziej zróżnicowaną grupę stanowią określenia dotyczące niepełnosprawności fizycznej,
- w kwestii nazywania osób niepełnosprawnych psychicznie można zauważyć ciągle utrzymujące się cechy tabu językowego, choć widać również wyraźne próby jego przełamania,
- zgromadzone określenia mogą pełnić zróżnicowane funkcje, w zależności od relacji nadawczo-odbiorczych czy kontekstu sytuacyjnego. Jednym z celów nazywania swojej niepełnosprawności przez ON jest wyprzedzenie reakcji współmówcy na zauważoną niepełnosprawność,
- podobnie zmienne jest zabarwienie uczuciowe wyrazów – ta sama nazwa może posiadać inną barwę uczuciową w zależności od stopnia zażyłości relacji czy sytuacji wypowiedziana – może zostać odebrana jako żartobliwa lub obraźliwa,
- najbardziej neutralne określenia mają charakter opisowy i zazwyczaj zawierają w sobie rzeczownik ‘osoba’, który podkreśla podmiotowość, np. *osoba niepełnosprawna*, *osoba o kulach*, *osoba na wózku*, *osoba mniej sprawna*. Powstaje również coraz więcej określeń zawierających konstrukcję ‘osoba z...’, np. *osoba z niepełnosprawnością*, *osoba z ograniczoną sprawnością*, *osoba z dysfunkcjami* itp.

Polszczyzna obfituje w zróżnicowane określenia nazywające osoby niepełnosprawne, odmienne pod względem przekazywanej treści oraz ładunku emocjonalnego. Zarówno pełni sprawni jak i niepełnosprawni użytkownicy języka powinni mieć świadomość ograniczeń w ich stosowaniu, wynikających m.in. z relacji, kontekstu czy stopnia oficjalności komunikacji. Należy pamiętać również o tym, że każdy człowiek – sprawny czy nie – jest inny i to, co dla jednego nie będzie obraźliwe, dla drugiego może być przejawem pogardy i poniżenia. W kwestii nacechowania emocjonalnego określeń dotyczących niepełnosprawności warto byłoby przeprowadzić dodatkowe badania ankietowe wśród osób

niepełnosprawnych w celu dokonania pełniejszej analizy, której wynikiem byłaby „emocjonalna” klasyfikacja zgromadzonych leksemów i połączeń wyrazowych.

Bibliografia:

1. Dąbrowska A., (2008), Zmiany obszarów podlegających tabu we współczesnej kulturze, „Język a Kultura”, t. 20, s. 173-196.
2. Dyszak A.S., (2012), Nazwy mężczyzn homoseksualnych we współczesnym języku polskim, „Studia Językoznawcze”, t. III, s. 55-80.
3. Inny słownik języka polskiego, (2000), (red). M. Bańko, Warszawa.
4. Majewski T. (1995), Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych, Warszawa.
5. Słownik współczesnego języka polskiego, (1996), (red). B. Dunaj, Warszawa.
6. Uniwersalny słownik języka polskiego, (2003), (red). S. Dubisz, Warszawa.
7. Wilmowska-Pietruszyńska A., (2009), Niepełnosprawność, „Orzecznictwo Lekarskie”, nr 6(2), s. 83-89.
8. Wilmowska-Pietruszyńska A., Bilski D., (2013), O potrzebie jednoznacznego i jasnego precyzowania określeń stosowanych w polityce zabezpieczenia społecznego, „Niepełnosprawność” nr IV/2013(9), s. 7-17.

Strony internetowe:

http://forum.niepelnospawni.pl/forum_show.pl, dostęp: 30.05.2015.

<http://www.ipon.pl/forum/>, dostęp: 20.07.2015.

Akty prawne:

1. Uchwała Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 16 września 1982 r. w sprawie inwalidów i osób niepełnosprawnych (M.P. 1982 nr 22 poz. 188).

2. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych. (M.P. z 13.08.1997 r. Nr 50 poz. 475).
3. Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz. U. z dnia 9.10.1997 r.)
4. Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF) 2001, tłum. 2012.